Tiesitkö?

Haluatko lukea aiheesta lisää? Amerikka-kirjastosta löytyy puoluepolitiikan klassikoita sekä uutuuksia lainattavaksi.

Poliittiset puolueet Yhdysvalloissa

Yhdysvaltojen poliittinen järjestelmä saattaa näyttää hyvin yksinkertaiselta – kaksi suurta puoluetta ovat jatkuvasti vastakkain ja kiistat ovat lähinnä ideologisia tai periaattellisia. Totuus ei kuitenkaan ole aivan näin yksiselitteinen. Esimerkiksi vuoden 2008 presidentinvaaleissa oli ehdolla yhteensä 23 ehdokasta, joista vain Barack Obama ja John McCain olivat ehdolla kaikissa 50 osavaltiossa. Kansallisia puolueita Yhdysvalloissa on yhteensä noin 50.

✪ Teksti: American Resource Center, arc@usembassy.fi

Yhdysvalloissa on koko maan historian ajan vallinnut kaksipuoluejärjestelmä suuria puolueita suosivasta vaalitavasta johtuen. Monia pienempiä puolueita on syntynyt ja kuollut maan itsenäistymisen (vuonna 1776) jälkeen, mutta niiden suora vaikutus politiikassa on jäänyt usein hyvin pieneksi. Kahden valtapuolueen historia jaetaan usein viiteen ajanjaksoon, joita rajaavat merkittävästi politiikan suuntaviivoja muuttaneiden vaalien tulokset.

Puoluejärjestelmän kehitys

Ensimmäinen puoluejärjestelmä syntyi vuonna 1796 ja jatkui vuoteen 1824. Sitä voidaan pitää Yhdysvaltojen puoluejärjestelmän syntykautena, jota hallitsivat liittovaltion puolustajien ja vastustajien kiistat. Suurimpina puolueina vaikuttivat federalistit ja anti-federalistit eli demokraattis-republikaaninen puolue. Federalistinen puolue hajosi kuitenkin jo ennen vuoden 1820 vaaleja.

Vuoden 1828 vaaleissa voittoon nousi kenraali Andrew Jackson, joka sai kannatusta demokraattis-republikaaniselle puoluekoalitiolleen niin lännestä kuin etelästäkin. Tämä antoi alkusysäyksen toiselle jaksolle Yhdysvaltojen puoluehistoriassa, joka jatkui vuoteen 1856 saakka. Jacksonin koalitiosta muodostui myös perusta nykypäivän demokraattiselle puolueelle. Vastavoimaksi koalitiolle syntyi whig-puolue, jota piti kasassa enimmäkseen demokraattisen puolueen vastustaminen.

Tultaessa 1850-luvulle oli suhtaumisesta orjuuteen muodostunut ratkaiseva kysymys Yhdysvaltojen puoluepolitiikassa ja tämä hajottikin sekä demokraattisen että whig-puolueen kahteen osaan. Whig-puolueesta irtautuneista republikaaneista muodostui voimakkaimmin orjuutta vastustava puolue ja heidän kokoamansa koalitio voitti vuoden 1860 vaalit Abraham Lincolnin johdolla. Yhdysvallat ajautui pian sisällisotaan, joka jakoi maan voimakkaasti kahtia. Liittovaltio kuitenkin pelastui ja maa säilyi yhtenäisenä. Sisällissotaa seurasi pitkä republikaanien hallitsema ajanjakso, joka päättyi vasta 1930-luvun laman kynnyksellä.

Vuonna 1932 käydyt vaalit käynnistivät seuraavan ajanjakson. Republikaani Herbert Hoover ei ollut onnistunut talouspolitiikassaan suuren laman aikana ja amerikkalaiset äänestäjät antoivatkin äänensä demokraatti Franklin D. Rooseveltille, joka lupasi mittavia lainsäädännöllisiä uudistuksia. New Deal osoittautui onnistuneeksi ohjelmaksi ja toi demokraattiselle puolueelle huomattavan paljon uusia kannattajia. Syntyi "New Deal –koalitio". Tämä demokraattinen koalitio pysyi suurimpana puolueena lähes poikkeuksetta vuoteen 1968 saakka.

Vuosi 1968 muistetaan historiassa monesta yhteydestä ja Yhdysvaltojen puoluepolitiikalle se merkitsee niin sanotun jaetun hallinnon ajan alkua. Lyndon B. Johnsonin ulkopolitiikka Kaakkois-Aasiassa ja erityisesti Vietnamin sota repivät demokraattista puoluetta ja avasivat mahdollisuuden Richard Nixonille. Nixon onnistuikin saamaan suuren kannatuksen eteläisissä osavaltioissa ja näin murtamaan demokraattien valta-aseman vanhan konfederaation alueella. Vuoden 1968 vaalien lopputuloksena presidentti edusti eri puoluetta kuin senaattia ja edustajainhuonetta hallitseva puolue.

Kolmannet puolueet

Yhdysvaltojen puoluehistoria on keskittynyt voimakkaasti kahden pääpuolueen keskinäiseen taisteluun, mutta myös kolmannet puolueet ovat läpi maan historian olleet merkittävä osa politiikkaa. Nämä puolueet voidaan karkeasti jakaa kolmeen ryhmään. Ensinnäkin syntyivät yhden asian puolueet (esim. kieltolakia ajanut liike) tai äärimmäistä ideologista suuntausta kuten sosialismia ajaneet puolueet. Toinen merkittävä ryhmä ovat olleet kahdesta suuresta puolueesta irtautuneet puolueet, kuten Teddy Rooseveltin progressiivinen puolue 1912 tai George Wallacen Amerikan riippumattomat 1968. Kolmantena ovat puolueet, jotka ovat syntyneet suosittujen tai vaikutusvaltaisten henkilöiden ehdokkuudesta presidentinvaaleissa (esimerkiksi Ross Perot 1992 ja 1996).

Pienpuolueiden ehdokkaiden heikosta vaalimenestyksestä huolimatta ne ovat toimineet ja toimivat edelleen merkittävinä "tyytymättömyyden varoventtiileinä", jotka tuovat uusia tärkeitä asioita keskusteluun. Tämän lisäksi kolmansien puolueiden ehdokkaat ovat olleet ratkaisevassa asemassa monissa vaaleissa keräämällä riittävän määrän ääniä muuttamaan kahden suuren puolueen vaalitulosta. Viimeisin ja ehkä tunnetuin esimerkki tästä on Ralph Naderin saama äänimäärä Floridassa vuoden 2000 presidentinvaaleissa. Nader sai 97 421 ääntä vaalissa, jossa George W. Bush voitti Al Goren 537 äänen erolla. Ovensuukyselyiden mukaan Naderin kannattajista yli puolet olisi äänestänyt Gorea. Naderin suosio takasi Bushille Floridan 25 valitsijamiehen ratkaisevat äänet presidentinvaaleissa.

Puolueiden monimuotoisuus

Molempien Yhdysvaltojen valtapuolueiden sisällä voidaan havaita myös merkittävää aatteellista kirjoa. Puolueiden päätavoite on menestyä vaaleissa, joita käydään kahden vuoden välein. Molempien puolueiden sisällä maltilliset mielipiteet edustavat suurta enemmistöä, mikä mahdollistaa hyvin monimuotoisten mielipiteiden sietämisen puolueiden sisällä.

Puolueiden sisäisen monimuotoisuuden lisäksi vivahteikkuutta Yhdysvaltojen politiikkaan tuovat monet värikkäät kansalaisliikkeet, joista erityisesti esillä on viime aikoina ollut republikaanisessa puolueessa vaikuttava Tea Party-liike. Tea Party on hyvä esimerkki aktiivisesta pienryhmästä, joka on pystynyt keräämään tarpeeksi suuren ja äänekkään kannatuksen, jotta pääpuolueiden on ollut pakko reagoida sen sanomaan.

Vuoden 2012 vaalit

Ensi vuoden presidentinvaalikampanjat käyvät jo kuumina. Nykyinen presidentti, demokraattien Barack Obama on aloittanut varainhankintakampanjansa ja republikaaniehdokkaat käyvät kiivasta taistelua esivaalien lähestyessä. Ensimmäiset esivaalit pidetään Iowassa tammikuun 3. ja republikaanien ehdokas on viimeistään selvillä kesäkuussa, kun Kalifornian osavaltiossa pidetään esivaalit. Toden teolla vaalit kuitenkin käynnistyvät vasta elo-syyskuun taitteessa, kun demokraatit ja republikaanit pitävät puoluekokouksensa. ✪

First 100 Days

Vielä tänäkin päivänä jokaisen Yhdysvaltain presidentin ensimmäistä 100 päivää verrataan Franklin D. Rooseveltin New Deal -ohjelman alkuun. Tästä on muodostunut kaikille uusille presidenteille merkittävä virstanpylväs, johon mennessä tulisi useiden vaalilupausten jo olla täytetty.

American Resource Center (Amerikka-kirjasto)
PL 15 (Unioninkatu 36), 00014 Helsingin yliopisto
arc@usembassy.fi
http://finland.usembassy.gov/arc.html
AmericanResourceCenter
ARCHelsinki